Івана Франка / Ред. кол. Т.Біленко, В.Скотний та ін. – Дрогобич: НВЦ "Каменяр", 2002. – Випуск п'ятий. – С. 4-15.
3. Національна програма виховання дітей та учнівської молоді в Україні // Світ виховання. – 2004. – № 4. – С. 7-30.
4. Робак В. Медіа-педагогіка: аналіз інноваційного зарубіжного досвіду // Діалог культур: Україна у світовому контексті: Філософія освіти: Зб. наук. праць / Ред. кол. І. Зязюн та ін. – Львів: Видавництво "Сполом", 2002. – Вип. 8. – С. 70-92.
5. Juczczyk S. Wprowadzenie // Edukacja medialna w społeczeństwie informacyjnym / Pod redakcją S. Juszczyka. – Torun, 2002. – S. 7-9.
6. Strykowski W. Pedagogika i edukacja medialna w społeczenstwie informacyjnym // Edukacją medialna w społeczeństwie informacyjnym / Pod redakcja S. Juszczyka. – Torun, 2002. – S. 13-24.

Т.В.Карпінська

ОСОБЛИВОСТІ ВИКЛАДАННЯ МУЗИЧНОГО ФОЛЬКЛОРУ НА МУЗИЧНО-ПЕДАГОГІЧНИХ ФАКУЛЬТЕТАХ УКРАЇНСЬКИХ ПЕДАГОГІЧНИХ УНІВЕРСИТЕТІВ

В данной статье рассматриваются педагогические аспекты музыкально-фольклористического образования на музыкально-педагогических факультетах (институтах) педагогических университетов. Анализируется значение фольклоризма, как неотъемлемого компонента содержания преподаваемых дисциплин, таких как: специнструмент, вокал, хор и оркестр, хоровая аранжировка, ансамбль и многих других. Проведен сравнительный анализ соответственно качества звукового фольклорного материала на музыкально-педагогических факультетах и консерваториях (музыкальных академиях).

This article deals with pedagogical aspects of music and folklore education at the musicpedagogical faculties (institutes) of pedagogical universities. It analyses the meaning of folkorism as an inseparable component of the contents of the subjects taught. They are as follows: special instrument, vocal, choir and orchestra, choir arrangement, ansamble and many others. A comparative analyses of the number of sound folklore material at musicpedagogikal faculties and

conservatories (music academies) respectively was carried out.

В умовах національно-культурного відродження система музичного виховання в навчальних закладах України потребує переосмислення з урахуванням історико-педагогічних традицій, що склалися впродовж багатьох століть. Сьогодні музично-фольклористичні дисципліни стали важливою частиною музичної освіти. Народна музика викладається в усіх вищих і середніх навчальних закладах України. І тому актуальність даної проблеми зумовлене ціннісним критеріальним підходом до реформування системи вищої музичної освіти в Україні, соціокультурних чинників та педагогічних передумов становлення музично-фольклористичних дисциплін у вищій школі, зокрема на музично-педагогічних факультетах (інститутах) ВНЗ.

Розкриттю історико-педагогічних проблем музичної освіти сприяє цілий спектр сучасних дидактичних досліджень провідних учених, де визначено шляхи реформування змісту, форм, методів сучасної мистецької освіти та перспективи її подальшого розвитку (А.Болгарський, С.Горбенко, І.Зязюн, О.Олексюк, Г.Падалка, О.Рудницька та ін.)

Педагогічні аспекти проблеми музично-фольклористичної освіти саме на музично-педагогічних факультетах у спеціальній науковій літературі ще недостатньо вивченні й потребують окремих досліджень, уточнення й доповнення, вивчення й узагальнення набутого досвіду.

Мета цієї статті – охарактеризувати специфіку викладання музичного фольклору та фольклористики на музично-педагогічних факультетах (інститутах) педагогічних університетів та обґрунтувати значимість фольклоризму, як невід'ємного компонента змісту фахових дисциплін.

Музичні вищі навчальні заклади в Україні не лише проводять підготовку фахівців з музичного фольклору (що є основним завданням), але й здійснюють велику виховну, навчально-методичну та наукову роботу: створюються нові навчальні плани, програми, посібники, видають хрестоматії з музичного фольклору – це становить органічну частину навчально-педагогічного процесу. Значною своєрідністю музично-фольклористичного виховання і навчання відзначається діяльність музично-педагогічних факультетів (інститутів), на яких ведеться

підготовка вчителів музики у школах. Специфіка полягає в тому, що академії музики, університети культури і мистецтв вивчають автентичні зразки фольклору – на музично-педагогічних факультетах наголос зроблено на вивченні фольклоризму.

Під ним у наш час розуміється свідоме використання фольклору (тематики, мелодики, форм, ладів, багатоголосся, образів, персонажів тощо) в авторській творчості. До сфери фольклоризму зараховується також виконання фольклорних творів професійними та аматорськими колективами (пісенними, інструментальними, хореографічними, різного роду "фольклорними ансамблями" тощо), а також використання фольклорних зразків для цілей загальнокультурного та музичного виховання учнівської та студентської молоді.

Немає потреби заглиблюватися у проблематику використання фольклору композиторами, письменниками, режисерами, співаками, хореографами тощо (це предмет дослідження іншої наукової галузі – мистецтвознавства). Цій темі присвячена спеціальна література. Для прикладу назвемо імена кількох дослідників цієї проблематики в галузі мистецтвознавства та літератури: М.К.Азадовський уперше ставить проблему використання фольклору в творчості російських письменників [1, с. 214-254]; О.А.Правдюк коротко торкається фольклоризму українських композиторів [6, с. 243-248]; А.І.Іваницький у навчальному посібнику "Українська народна музична творчість" [3, с. 292-302] уперше подає інформаційну панораму використання фольклору в системі сучасної культури – в літературі, композиторській творчості, в кіно, в образотворчому мистецтві, в хореографії, театрі, науці і музичному житті (у пропаганді фольклору).

У музичному вихованні традиції фольклоризму [3, с. 292-302] мають перевірену практику, яка на сьогодні цілком склалася і міцно утвердилася ще у 1990-ті роки. Важливу роль тут відіграють інструменталісти – професійні виконавці та студенти, що навчаються гри на українських народних інструментах, капели бандуристів, тріо бандуристок, оркестри народних інструментів навчальних закладів. Викладання бандури, баяна, балалайки та інших народних інструментів охопило усі ланки музичної освіти – від музичних шкіл до консерваторій. Щоб побачити, яке велике

місце належить фольклоризму навіть у музичних школах, достатньо узяти для прикладу програму з баяну [2]. У переліку рекомендованого репертуару для кожного класу ще додаються численні зразки народних мелодій в обробці для баяна, причому, не тільки українські, але й російські, литовські, молдавські, польські і т. д. Таким чином, вивчаючи гру на баяні, учень водночас збагачує власні слухові враження розумінням фольклорних стилів різних народів Європи і навіть світу. І це ж саме стосується вивчення інших музичних, особливо народних інструментів, хоча і в класі фортепіано в репертуар входить немало обробок народних мелодій.

Цей воістину величезний і цінний масив музичних творів, пов'язаний з фольклором, що зараз налічує багато тисяч зразків, почав формуватися ще у XIX ст., коли до справи активно підключилися композитори, які й створили тисячі обробок та стилізацій у фольклорному плані. Оскільки з відкриттям музично-педагогічних факультетів у середині XX ст. важливе місце у навчальних програмах відводиться вивченню народних інструментів та грі в народних оркестрах, фольклорні мелодії постійно звучать у класах музичних інструментів, в оркестрових класах, на екзаменах, у громадських концертах тощо.

Вивчення власне музичного фольклору обмежується, згідно навчального плану, курсами "Народна музична творчість" та "Етнографія і фольклор", які читаються один семестр на 2 курсі. Передбачена також фольклорна практика у IV семестрі протягом 2-х тижнів. Цього, звичайно, було б недостатньо для вивчення народної музики.

Не менше місце фольклорним мелодіям в обробках (тобто, власне фольклоризму) відводилося і продовжує відводитися під час навчання співу. Учбовий репертуар вокалістів-студентів, хорового класу містить значну кількість народних пісень. Не кажучи вже про те, що М.В.Лисенко, М.Д.Леонтович, К.Г.Стеценко, Л.М.Ревуцький, М.Ф.Колесса, Є.Т.Козак та багато інших українських композиторів, які аранжували українські народні пісні для хору та для солоспіву, становлять значну частину репертуару хорових навчальних капел та вокальних класів на музично-педагогічних факультетах.

Для повноти картини назвемо ті дисципліни, де фольклорні мелодії займають значне місце: спецінструмент, вокал, хоровий

клас, оркестровий клас, педагогічна практика, інструментовка, хорове аранжування, диригування та читання хорових партитур, хорознавство, методика музичного виховання, сольфеджіо, історія української музики, ансамбль, народна музична творчість, методика викладання гри на музичному інструменті. Тобто, не менше 15-ти навчальних дисциплін насичені матеріалами музичного фольклору в мистецьких обробках композиторів. І якщо порівняти кількість звукового фольклорного матеріалу на музично-педагогічних факультетах із консерваторіями чи університетами мистецтв, – перевага здебільшого буде на боці музично-педагогічної освіти. Також, слід зазначити, що тематика курсових і особливо дипломних робіт присвячена народній музиці та проблемам музичного виховання на зразках народної музики. Виявляється, музично-педагогічна практика по лінії фольклоризму набагато випередила формування музичної фольклористики як теоретичної і методичної складової педагогічного процесу.

Така спрямованість на фольклорно-краєзнавчу підготовку майбутнього вчителя музики ніколи не припинялася на музично-педаогічних факультетах вищих навчальних закладів. Методисти, викладачі включають фольклор та етнографію в систему виховання майбутнього вчителя.

Виховне та навчально-методичне використання музичного фольклору в навчальному процесі зараз посилюється. Дуже показовим у цьому розумінні є методичне видання посібника-довідника, укладене А.Г.Болгарським для вступників до вищих навчальних музичних закладів із спеціальності "Музика", 1993 рік, у двох частинах. Звертає на себе увагу значна насиченість посібника фольклорним матеріалом, а також загальна методологічна зорієнтованість на важливість фольклористичних знань.

У "Вступі" першої частини наголошується: "Через опанування фольклорних традицій вчитель музики вирішує такі завдання музичного виховання в загальноосвітній школі" і далі перераховано пункти, з яких виділимо: формування сприйняття музики; розвиток музичних здібностей, мислення, відчуття, уяви; виховання потреби грати, співати у хорі, фольклорному ансамблі тощо [4, с. 3-4]. Трохи нижче роз'яснюється перспектива праці після закінчення навчання:

"По закінченні ВНЗ за спеціальністю "Музика і народознавство" випускник повинен отримати такі уміння і навички:

- збирати фольклор;
- володіти методикою записування фольклору;
- вміти розшифровувати народні мелодії;
- створювати самобутні фольклорні колективи, які б продовжували традиції батьків;
- методично правильно проводити свята народного календаря із урахуванням їх виховних і педагогічних функцій" [4, с. 6].

Серед інших завдань, які має вирішувати абітурієнт, – записування мелодії народної пісні нотами та підбір до неї акомпанементу. Подається список із 25-ти народних українських пісень, які абітурієнт має вивчити і підготувати на екзамен з фаху [4, с. 17-18].

Друга частина посібника-довідника – короткий конспект з дисциплін фахових випробувань абітурієнта. Перша дисципліна, з якої починається посібник, - "Народна творчість" [5, с. 3-21]. На сторінках 117-140 подано мелодії з текстами 25-ти пісень, що були перераховані за назвами у 1-й частині посібника-довідника.

Таким чином, ми бачимо глибоко продуману систему музично-фольклористичного виховання не тільки у вищих навчальних закладах, але й на стадії випробувань абітурієнта. Схожа система застосовується також на вступних екзаменах у академіях музики (консерваторіях) та в університетах культури і мистецтв. Отже, при поглибленому аналізі стану викладання музичного фольклору на музично-педагогічних факультетах розкривається картина значно глибшого, ніж це могло видатися при перегляді тільки навчальних планів, проникнення народної музики в більшість фахових дисциплін. Особливо важливо, що музичний фольклор посідає значне місце в системі виховання та музичної підготовки майбутніх вчителів музики. Тому що саме через школу можна не тільки зберегти великі музичні цінності минулого, але й зміцнити та поширити роль музичного фольклору в умовах інформаційних технологій.

Література

1. Азадовский М.К. История русской фольклористики. – Т.1. – М.: Учпедгиз, 1958. – 480 с.

2. Баян: Програма для дитячих музичних шкіл і шкіл мистецтв /Укл.: В.С.Паньков, В.М.Троценко. – К.: РМКНЗ Мін. культури і мист. України, 1996. – 76 с.
3. Іваницький А. Українська народна музична творчість: Навч. посібник. Вид. 2, допрацьоване. – К.: Муз. Україна, 1999. – 224 с.
4. Мистецтво. Завдання і тести. Ч.1. Посібник-довідник для вступників до вищих навчальних закладів із спеціальності "Музика" /Автор Болгарський А.Г. – К.: Генеза, 1993. – 32 с.
5. Мистецтво. Завдання і тести. Ч.2. Посібник-довідник для вступників до вищих навчальних закладів із спеціальності "Музика" /Автор Болгарський А.Г. – К.: Генеза, 1993. – 144 с.
6. Правдюк О.А. Українська музична фольклористика. – К.: Наук. думка, 1978. – 328 с.

І.Волощук

УДОСКОНАЛЕННЯ АНАЛІТИЧНО-ПРОГНОСТИЧНИХ УМІНЬ МОЛОДОГО ВЧИТЕЛЯ ЗАСОБАМИ МЕТОДИЧНОЇ РОБОТИ ШКОЛИ

В статье рассматривается проблема формирования аналітично-прогностических умений молодого учителя в системе методической работы школы.

The problem of forming of the analytic prognostic competence of yang specialists in the system of methodical work of school is considered in the article.

Оновлення суспільного життя в Україні потребує нового педагогічного бачення проблеми переорієнтації освітнього процесу. Сучасній школі потрібні вчителі, які оперативно і творчо реагують на зміни соціального середовища, спроможні зміцнювати здатність до саморозвитку, протистояти штампам і негативним стереотипам у процесі навчання.

Перетворення стосунків вчителя і учня в демократичному руслі не відбудеться, якщо педагог свідомо не прямує до цієї мети.

Успіх здебільшого залежить від розуміння педагогом суті свого фаху. Якщо молодий педагог з самого початку своєї діяльності здатен виробити стратегію роботи над собою, створити відповідні інструменти саморозвитку, самоаналізу, та